

УДК 343.1

Бурма Ігор Геннадійович –

студент I курсу магістратури
Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

Ihor H Burma –

1st year student of the Master's Program
Yaroslav Mudryi National Law University
(77 Pushkinska Street, Kharkiv, 61024, Ukraine)

Пузанов Олександр Михайлович –

студент I курсу магістратури
Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

Oleksandr M. Puzanov –

1st year student of the Master's Program
Yaroslav Mudryi National Law University
(77 Pushkinska Street, Kharkiv, 61024, Ukraine)

Щодо проблематики виконання покарання у виді штрафу

В статті розглядається широка проблематика виконання покарання у виді штрафу. Розглядаються положення нормативно-правових актів, що регулюють виконання покарання, в тому числі й у виді штрафу. Визначається проблемні питання щодо визначення органу, на який покладається виконання покарання у виді штрафу, а також доцільність повернення до компетенції Державної виконавчої служби виконання штрафу, як додаткового виду покарання. Пропонується вирішення досліджених проблем, шляхом внесення відповідних змін у чинному кримінально-виконавчому законодавстві.

Ключові слова: покарання, штраф, основне покарання, додаткове покарання, виконання покарання, кримінально-виконавча інспекція, Державна виконавча служба, уповноважений орган з питань пробації.

В статье рассматривается широкая проблематика исполнения наказания в виде штрафа. Рассматриваются положения нормативно-правовых актов, регулирующих исполнение наказания, в том числе и в виде штрафа. Определяются проблемные вопросы определения органа, который возлагается исполнения наказания в виде штрафа, а также целесообразность возвращения к компетенции Государственной исполнительной службы исполнения штрафа, как дополнительного вида наказания. Предлагается решение исследованных проблем, путем внесения соответствующих изменений в действующем уголовно-исполнительном законодательстве.

Ключевые слова: наказание, штраф, основное наказание, дополнительное наказание, исполнение наказания, уголовно-исполнительная инспекция, Государственная исполнительная служба, уполномоченный орган по вопросам пробацши.

I.H. Burma, O.M. Pusanov On the Issue of Enforcement of Fines

The article considers a wide range of issues of execution of punishment in the form of a fine, as well as an analysis of the fine as a type of punishment and its legislative and scientific definition. In addition, the paper analyzes the theoretical provisions for the execution of a penalty in the form of a fine. There is also an analysis of scientific works of other scientists, which investigated the issue of execution of a fine in the form of a fine and proposed solutions. The provisions of normative legal acts regulating the execution of punishment, including in the form of a fine, are studied. An analysis of the provisions of the Criminal Executive Code of Ukraine, the Law of Ukraine "On Probation" and the Law of Ukraine "On Enforcement Proceedings". A com-

parison of the opinions of scientists who have studied the problems of execution of a fine, their vision to identify and solve these problems. Problematic issues are identified regarding the definition of the body responsible for the execution of a fine, the inconsistency of the law that determines this body, as well as the feasibility of returning to the competence of the State Enforcement Service as an additional type of punishment. The paper also draws attention to the determination of the subject of execution in the form of a fine of the body that is actually eliminated. It is offered to solve the researched problems by making appropriate changes to the current legislation. In particular, to the Criminal-Executive Code of Ukraine, the Law of Ukraine "On Probation" and the Law of Ukraine "On Enforcement Proceedings". It is proposed to exclude from the provisions of the Criminal-Executive Code of Ukraine the criminal-executive inspection as a body entrusted with the authority to execute a sentence in the form of a fine. In addition, the paper proposes the return of powers to enforce fines as an additional type of punishment to the competence of the State Executive Service. The paper also examines the violation of the principle of legal certainty due to certain inconsistencies between the regulation of a fine as a type of punishment and a fine as a criminal measure applied to a legal entity.

Keywords: *punishment, fine, main punishment, additional punishment, execution of punishment, criminal-executive inspection, State executive service, authorized body for probation.*

Постановка проблеми. Відповідно до положень Кримінального Кодексу України, покаранням є захід примусу, що застосовується державою за рішенням суду щодо особи яку цим рішенням визнано винною у вчиненні кримінального правопорушення.

Проте штраф, особливості виконання якого розглядаються в даній статті, є не єдиним видом покарання, зокрема їх передбачено дванадцять та розміщено в залежності від їх менш суворого до більш суворого.

Відповідно штраф знаходиться на першому місці, оскільки він не пов'язаний з обмеженням чи позбавленням волі, а тому не спричиняє порушення нормальних умов життя засудженого, не відокремлює його від звичного йому соціуму, що має наслідком відсутність необхідності його реабілітації після відбування покарання. Крім того, на бюджет держави не покладається тягар утримання засудженого, а виконання даного покарання простіше контролювати з боку компетентних органів.

Проте, в законодавстві існує проблема щодо узгодженості нормативно правових-актів, що регулюють діяльність суб'єктів виконання штрафу. Також не можна не згадати те, що назва цього виду покарання також використовується щодо заходу кримінально-правового характеру до юридичної особи, що саме по собі суперечить принципу системності кримінального права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливостям застосування штрафу, як виду покарання до правопорушника, виконанню і відбуванню даного виду покарання були присвячені праці таких науковців як М.І.

Бажанов, Ю.В. Баулін, В.Т. Маляренко, М.І. Мельник, В.О. Попрас, Г.С.Резніченко В.В. Сташис, В.Я. Тацій, М.Д. Шаргородський, К. А. Автухов, І. С. Яковець та інші. Особливо слід звернути увагу на наукову працю Г.С.Резніченко, в якій вчений не тільки розглядає особливості даного виду покарання, а також вивчає проблеми щодо його виконання.

Невирішені раніше проблеми. Хоча кількість наукових досліджень виконання штрафу як виду покарання є доволі значною, через неузгодженість нормативно-правових актів, що регулюють це питання все ще існує проблема з визначенням суб'єктів на яких покладається виконання даного покарання та застосування штрафу як заходу кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

Мета. Метою даної статті є вивчення особливостей штрафу як виду покарання та його застосування, а також визначення існуючих проблем та шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до частини 1 статті 53 Кримінального кодексу України, штраф – це грошове стягнення, що накладається судом у випадках і розмірі, встановлених в Особливій частині цього Кодексу, з урахуванням положень частини другої цієї статті, яка визначає особливості визначення його розміру [1]. З цього виходить, що у випадку ухвалення обвинувального вироку на винну особу покладається обов'язок сплати штрафу.

Методологічною основою дослідження є твердження, що людський потенціал формується на основі стосунків усередині груп

людей, які об'єднуються через спільні інтереси та підтримують неформальні контакти з метою взаємної вигоди та допомоги. Людський потенціал нерозривно пов'язаний з інституційними формаціями, буквально сформованими ними [8].

В свою чергу, порядок виконання цього покарання міститься в статті 26 Кримінально-виконавчого кодексу України. Так відповідно змісту зазначеної статті, засуджений зобов'язаний сплатити штраф у місячний строк після набрання вироком суду законної сили і повідомити про це кримінально-виконавчій інспекції за місцем проживання шляхом пред'явлення документа про сплату штрафу. У разі несплати засудженим штрафу у строк, передбачений частиною першою цієї статті, суд за поданням кримінально-виконавчої інспекції розглядає питання про розстрочку виплати несплаченої суми штрафу або заміну несплаченої суми штрафу покаранням у виді громадських, виправних робіт або позбавлення волі відповідно до закону [2]. З вищезазначеного виходить, що контроль за виконанням покарання у виді штрафу покладено на орган, що має назву «кримінально-виконавча інспекція».

Проте, серед переліку органів виконання покарань, закріпленого в статті 11 Кримінально-виконавчого кодексу України така інституція відсутня.

Це зумовлено тим, що у зв'язку з реформуванням пенітенціарної системи України, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених» від 07.09.2016 було виключено поняття «кримінально-виконавча інспекція» та замінено його на поняття «уповноважений орган з питань пробації» [3]. Теоретично, можна зробити висновок, що якісь функції, що покладалися на кримінально-виконавчу інспекцію, перейшли до предмету відання нового органу.

Хоча, в статті 13 Кримінально-виконавчого кодексу України, що закріплює повноваження уповноваженого органу з питань пробації, відсутнє закріплення повноважень щодо виконання покарання у виді штрафу. В частині 1 зазначеної статті зазначено, уповноважений орган з питань пробації у межах

своїх повноважень забезпечує виконання покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських і виправних робіт [2]. Якщо проаналізувати зазначене положення то стає зрозуміло, що по уповноважений орган з питань пробації відповідає за чітко визначений перелік видів покарань.

Тут слушною є думка Г.С. Резніченко про те, що на уповноважений орган з питань пробації покладено виконання покарань не пов'язаних з позбавленням волі (громадські, виправні роботи), а тому було б доречно віднести до його повноважень й виконання штрафу [4]. Дійсно як найменш суворий вид покарання, штраф є таким, що зобов'язує винну особу сплатити грошову суму визначену судом.

При вирішенні такої колізії слід звернутися до норми Конституції України, а саме до статті 19, відповідно до якої органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [5]. Зі змісту норми виходить, що орган державної влади не може функціонувати без відповідного законодавства, що регламентує його діяльність. Кримінально-виконавча інспекція фактично була виключена зі деяких норм Кримінально-виконавчого кодексу України як суб'єкт виконання покарань та ліквідована.

Як зазначає Г.С. Резніченко, оскільки Кримінально-виконавчий кодекс України покладає виконання штрафу на кримінально-виконавчій інспекції які фактично ліквідовані, а виконання такого виду покарання не передбачено у статті 13 цього Кодексу, що визначає повноваження уповноважених органів з питань пробації в законодавчих актах, що регулюють виконання покарань виникає термінологічна неузгодженість правових норм [6]. Для вирішення даного питання вчений пропонував вирішити згадану проблему тільки шляхом змін до Кримінально-виконавчого кодексу України.

В вказаному випадку також слід звернути увагу на положення пункту 3 частини 1 статті 6 Закону України «Про пробацію», відповідно до якої завданням пробації є виконання певних видів покарань, не пов'язаних з позбавленням

волі [7]. Зміст цієї статті дає зрозуміти, що органи пробації можуть виконувати й інші покарання, що не пов'язані з позбавленням волі, але Кримінально-виконавчий кодекс України має вищу по відношенню до Закону України «Про пробацію» юридичну силу, а тому наявністю такого положення в статті 6 цього Закону не вирішує проблему неузгодженості.

Наступна проблема щодо неузгодженості законодавчого регулювання визначення суб'єктів на яких покладено виконання покарання у виді штрафу стосується того, що штраф може бути як основним, так і додатковим покаранням.

Щодо виконання штрафу як основного виду покарання, то таке питання регулюється статтею 26 Кримінально-виконавчого кодексу України, але виконання штрафу як додаткового покарання наразі не врегульоване через прогалину в законодавстві.

До прийняття змін до Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016, стягнення штрафу як додаткового покарання було покладено на Державну виконавчу службу. Проте згадані повноваження були скасовані, але законодавцем не було визначено орган державної влади на який би покладалось ці завдання.

Вважаємо доречним зауваження В.А. Кирилюк про те, що Державна виконавча служба має достатньо можливостей для виконання штрафу як додаткового виду покарання. Тому вчений наголошує на доцільності повернення цього повноваження до Державної виконавчої служба з метою заповнення прогалини в законодавстві [6]. Дійсно, поновлення закріплення в Законі України «Про виконавче провадження» конкретного органу, що здійснював примусове стягнення штрафу як додаткового покарання, внесе чіткість в процедуру стягнення штрафу.

Також слід звернути увагу на проблеми кримінально-правової регламентації штрафу як заходу кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

За положеннями Кримінального кодексу України суб'єктом злочину є тільки фізична особа, юридична особа не може ним виступати, а тому застосування до неї штрафу не відноситься до застосування покарання.

Н.А. Орловська зазначає, що відповідно до загального визначення штрафу, ним є грошове стягнення, що накладається судом у випадках і розмірі, встановлених в Особливій частині цього Кодексу, з урахуванням положень частини 2 статті 53 Кримінального кодексу України. В той самий час регламентація штрафу як заходу кримінально-правового характеру закріплена в статті 96-7 Кримінального кодексу України та базується на його розумінні як грошової суми, що сплачується юридичною особою на підставі судового рішення [8]. На перший погляд здається, що такі стягнення щодо юридичних чи фізичних осіб є чітко відмежованими, але це не зовсім так.

Процесуальною підставою застосування штрафу є ухвалення обвинувального вироку і як наслідок визнання фізичної особи винною у вчиненні кримінального правопорушення. В свою чергу, юридична особа не може бути суб'єктом злочину а тому бути визнаною винною, проте призначення для неї штрафу як заходу кримінально-правового характеру теж здійснюється на підставі вироку.

В такому випадку порушується принцип правової визначеності, тобто не забезпечується передбачуваність застосування норм права, а також можливість розмежовувати правомірну та неправомірну поведінку, а також усвідомити її наслідки.

Висновки.

Підсумовуючи вищезазначене, національне законодавство потребує вдосконалення. Питання щодо суб'єктів виконання покарання у виді штрафу все ще є нерегульованим:

по-перше, у положеннях Кримінально-виконавчого кодексу України суб'єктом виконання такого виду покарання залишається кримінально-виконавча інспекція. В той час як Конституція України передбачає, що орган державної влади не може функціонувати без відповідного законодавства, що регламентує їх діяльність. Кримінально-виконавча інспекція фактично була виключена зі змісту Кримінально-виконавчого кодексу України та ліквідована, що фактично позбавляє її повноважень щодо здійснення покарання у виді штрафу. Для вирішення згаданої проблеми пропонується внести зміни до Кримінально-виконавчого кодексу України та визначити

уповноважений орган з питань пробації суб'єктом виконання покарання у виді штрафу.

По-друге, оскільки штраф може призначатися як основне чи додаткове покарання, то важливо також вирішити питання із органом який здійснює його виконання як додаткового покарання. Якщо у випадку зі штрафом як основним видом покарання, необхідним є лише чітко визначити суб'єкта його виконання, то у випадку з призначенням штрафу як додаткового покарання такий суб'єкт

відсутній. Стягнення штрафу як додаткового покарання раніше було покладено на Державну виконавчу службу, проте зі змінами до Закону України «Про виконавче провадження», даний орган був позбавлений таких повноважень. Важливим є поновлення функцій Державної виконавчої служби як суб'єкта виконання додаткового покарання у виді штрафу.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 28.03.2021 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/conv#n227> (дата звернення 12.04. 2021).
2. Кримінально-виконавчий кодекс України від 03.07.2020 № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/conv#n81> (дата звернення 12.04. 2021).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених: Закон України від 07.09.2016 № 1492-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1492-19#Text> (дата звернення 12.04. 2021).
4. Резніченко Г.С., Деякі проблеми виконання покарання у виді штрафу. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/2_2018/part_3/33.pdf.
5. Конституція України від 01.01.2020 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/conv#n4223> (дата звернення 12.04. 2021).
6. Резніченко Г.С., Деякі проблеми законодавчого регулювання покарання у виді штрафу. URL: http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1238/1/Резніченко_%20Тези.pdf.
7. Про пробацію: Закон України від 01.01.2021 № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення 12.04. 2021).
8. Орловська Н.А. Штраф щодо юридичних осіб: проблеми кримінально-правової регламентації. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/4744/Orlovs%27ka%20N.%20A.%20Shtraf%20shhodo%20j%20uridichnih%20osib.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
9. Tsytko, Victoria, Kateryna I. Aliksieieva, Iryna A. Venger, Oleksii V. Tavolzhanskyi, Nataliya I. Galunets, & Alona V. Klyuchnik. Information Policy of the Enterprise as the Basis for the Reproduction of Human Potential in the Structure of Public Social Interaction. *Journal of Advanced Research in Law and Economics [Online]*, 10.6 (2019): 1664-1672. Web. 6 Nov. 2020. Pp. 257-266.
10. Яковець І., Автухов К., Таволжанський О. Виправлення засуджених через застосування кримінальних покарань: реалії та перспективи. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані: монографія. Миколаїв: Іліон, 2016. 162 с.

References:

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 28.03.2021 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/conv#n227> (data zvernennia 12.04. 2021).
2. Kryminalno-vykonavchyi kodeks Ukrainy vid 03.07.2020 № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/conv#n81> (data zvernennia 12.04. 2021).
3. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennia vykonannia kryminalnykh pokaran ta realizatsii prav zasudzhenykh: Zakon Ukrainy vid 07.09.2016 № 1492 - VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1492-19#Text> (data zvernennia 12.04. 2021).

4. Rieznichenko H.S., Deiaki problemy vykonannya pokarannya u vydi shtrafu. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/2_2018/part_3/33.pdf.
5. Konstytutsiia Ukrainy vid 01.01.2020 № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr/conv#n4223> (data zvernennia 12.04. 2021).
6. Rieznichenko H.S., Deiaki problemy zakonodavchoho rehuliuвання pokarannya u vydi shtrafu. URL: http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1238/1/Reznichenko_%20Tezy.pdf.
7. Pro probatsiiu: Zakon Ukrainy vid 01.01.2021 № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (data zvernennia 12.04. 2021).
8. Orlovka N.A. Shtraf shchodo yurydychnykh osib: problemy kryminalno-pravovoi rehlementatsii. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/4744/Orlovs%27ka%20N.%20A.%20Shtraf%20shchodo%20j%20uridichnih%20osib.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
9. Tsypko, Victoria, Kateryna I. Alieksieieva, Iryna A. Venger, Oleksii V. Tavolzhanskyi, Nataliya I. Galunets, & Alona V. Klyuchnik. Information Policy of the Enterprise as the Basis for the Reproduction of Human Potential in the Structure of Public Social Interaction. *Journal of Advanced Research in Law and Economics* [Online], 10.6 (2019): 1664-1672. Web. 6 Nov. 2020. Pp. 257-266.
10. Yakovets I., Avtukhov K., Tavolzhanskyi O. Vypravlennia zasu- dzhenykh cherez zastosuvannia kryminalnykh pokaran: realii ta perspektyvy. *Pravovyi vplyv na nepravomirnu povedinku: aktualni hrani: monohrafiia*. Mykolaiv: Ilion, 2016. 162 s.